

Dünya Mimarlık Listesindeki Kara Surları I

İsa Kapısı'ndan Silivri Kapısı'na

Land Walls in the World Architectural Heritage List I

From the Gate of Christ to the Gate of Melanthias

"Les murs aux 7. tours" (Yedikule Surları) diye tanımlamasına rağmen, aslında Silivrikapı yakınındaki surları göstermektedir. Although described as "Les murs aux 7. tours" (Yedikule Walls) Actually shows the walls in the proximity of the Gate of Melanthias.

İmparator II. Theodosius zamanında, M.S. 412-413'te inşa edilen İstanbul'un kara surları gerek uzunluğu, gerekse yapılış özellikleri açısından bugün dünyada ender örneği kalmış görkemli bir savunma sistemidir. M.S. 447 yılında şiddetli bir deprem ile büyük bir bölümü yıkıldığında Avrupa'da Atilla fırtınası esmektedir. Atilla'nın İstanbul önlerine de gelebileceği korkusu ile aynı yıl hızla onarılmıştır. Üç savunma hattından oluşan ve aşılmaz olarak nitelenen bu sistem 1453 yılı Mayıs'ında genç Osmanlı Sultanı Fatih Sultan Mehmed'in dehası ile Osmanlı ordusunun gücüne boyun eğmiş ve İstanbul'un fethi, tarihi bir çağın başlangıcı olmuştur. Üç kıtaya hakim olan Osmanlı İmparatorluğu sınırlarını Arabistan çöllerinden Tuna nehrine kadar uzattığında İstanbul'un kara surları önemlerini ve fonksiyonlarını yitirmişlerdir. Buna karşılık gerek tarihi değeri, gerekse kapıları ile günümüze değin şehir yaşantısının ayrılmaz bir parçası olmuştur.

1980'lerin başında Unesco tarafından "Dünya Mimari Mirası" listesine alınmıştır. 1987-1994 yılları arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından geniş bir onarım programı içinde çeşitli proje gruplarınca belli bölümleri uygulamalara sahne olmuştur. Osmanlı döneminde de deprem ya da çeşitli nedenlerle yıkılan yerlerin titizlikle onarıldığını görmekteyiz. Edirnekapı'nın içi dışı ve diğer kesimlerde yer alan kitabeler bunun en iyi tanıklarındır. Hatta bu onarımlar içinde 1509'da yapılanı hayli ilginçtir. İstanbul tarihinde "küçük kıyamet" olarak bilinen ve 45 gün süren deprem sonrasında yıkılan 49 burcun yapılması için Mimarbaşı Ali bin Abdullah, mimar Bali ve Mahmut yönetiminde 8000 işçinin aralıksız bir yıl çalıştıkları tarihi kaynaklarda bilinmektedir. Öte yandan IV. Murad döneminde sadrazam Bayram Paşa 1635'te surlara

Yazı ve Fotoğraflar / Text and Photographs:
Arkeolog - Editör / Archaeologist - Editor:
Nezih Başgelen

info@arkeolojisanat.com

The land walls of Istanbul, built in 412-413 A.D. during the reign of Emperor Theodosius II, is a magnificent defence system with few peers surviving today in the world, in terms of both its length and also its construction properties. When a major portion of it was knocked down by a severe earthquake in 447 A.D., the storm of Atilla the Hun was in full swing in Europe. They were repaired swiftly with the fear that Atilla the Hun could also come in front of Istanbul walls. This system, comprising three defence lines which were thought to be impossible to overcome, succumbed to the genius of young Ottoman Sultan Mehmet the Conqueror and the power of Ottoman army in May 1453 and the capturing of Istanbul became the beginning of a historical age. Hence, Ottoman Empire, which ruled over three continents, expanded its borders from Arabian deserts to the Danube River; the land walls of Istanbul lost their significance and function. Yet, they have become an integral part of the city life, both due to their historical value and also their gates.

At the beginning of 1980s, they were included in the "World Architectural Heritage" list by UNESCO. Certain segments were themes of applications by various project groups as part of a broad restoration program by Istanbul Metropolitan Municipality from 1987 to 1994. We observe that in the Ottoman Period, too, places torn by earthquakes or other reasons were carefully repaired. The scriptures found in the inside and outside of Edirnekapı and other sections are the best witnesses for this. In fact, the repair done in 1599 was quite interesting. Historical sources note that 8000 workers worked uninterrupted for a year under the direction of Head Architect Ali bin Abdullah, architect Bali and Mahmut to build 49 bastions which collapsed after an earthquake lasting 45 days, known as the "small apocalypse". On the other hand, Sadrazam (Prime Minister) Bayram Paşa had homes adjacent to the walls torn down and had the walls repaired and whitewashed in 1635 during Murad IV period. There are a large number of examples of such maintenance and repair until Abdülhamit II period. We can look at the land walls from the shore of Marmara to Golden Horn in two categories in terms of their construction characteristics:

bitişik evleri yıktığı gibi surları onararak badana da ettirmiştir. Bunun gibi bakım ve onarım örneklerinin II. Abdülhamit dönemine kadar çok sayıda örneği bulunmaktadır. Marmara kıyısından Haliç'e kadar kara surlarını yapılış özellikleri açısından iki kısımda ele alabiliriz:

1. Kısım: Mermer Kule ile Tekfur Sarayı arasında yer alan ve büyük bölümü 5. yüzyılın başında II. Theodosios zamanında onun emriyle şehrin valisi (Praefectus Praetorio) Anthemios'un gözetiminde yapılan surlardır. Önünde 10 metre derinliğinde bir hendek bulunan, üç kademeli, içinde bir seyirdim yolu olan surlar dört, altı, sekiz köşeli 96 kule ile kuvvetlendirilmiştir. Kapılar iki kule arasına alınmak sureti ile korunmuştur. Daha sonra 447 yılı kışındaki şiddetli depremde büyük hasar gören ve 57 kulesi yıkılan surlar vali Konstantin tarafından 60 gün içinde onarılmıştır. O sıralarda Atilla'nın İstanbul'a karşı muhtemel bir saldırısından korkulmaktadır. Bu onarımla ilgili bir yazıt Mevlanakapı'da yer almaktadır. Bu bölümde ayrıca dört askeri kapı bulunmaktadır.

2. Kısım: Tekfur sarayı ile Haliç arasında kalan ve 14. Mıntıka olarak tanımlanan sur kesimidir. Kara surlarının bu bölümü, daha sonraları burada yapılan Blakhernai Sarayı ve mahallesini çevreleyecek şekilde değiştirilmiş ve tek kademeli yeni bir sur yapılmıştır. Daha sağlam kulelerin yer aldığı bu bölümün önünde hendek yoktur. Bu kesim, Manuel Komnenos, Heraclius ve Leon Suru olmak üzere 3 bölümden oluşmaktadır.

İsa Kapısı'ndan Yedikule'ye

Marmara Surları'nın, Kara Surları ile birleştiği kesimde yer alan Mermer Kule, adını duvar örgüsünün büyük bölümünün mermer bloklarından oluşmasından alır. Çevresi bugün toprakla doldurularak park haline getirilmiş ve kısmen onarılmıştır. Doldurulmadan önce eski bir limana ait kalıntılar denizin içinde görülebilmektedir. Kara Surları, genellikle, Mermer Kule'nin biraz ötesindeki sahil yolunun kenarındaki II. Basileos ile IX. Constantinos'un kitabelerinin olduğu burçtan başlatılır. Bu burcun hemen yanında şehrin eski askeri kapılarından biri yer alır. Üzerindeki "XP" monogramı nedeniyle İsa Kapısı olarak adlandırılmaktadır. Ön tarafında bir geniş yerleşim şeklinde yer alan, vaktiyle çevreye yaydığı kokularla sahil yolundan geçen herkesi etkileyen Kazlıçeşme deri fabrikalarına ait binalar sökülerek yeri park haline getirilmiştir. Bu sur bölümünün Yedikule'ye bağlandığı kesim demiryolunun geçmesi için geçtiğimiz yüzyılda yıktırılmıştır.

Yedikule ve Altın Kapı

Fransa için Bastille, İngiltere için Londra Kulesi ne ise, Osmanlı Tarihi açısından da Yedikule odur. İstanbul'un alınmasından sonra, 1457-58 kışında ana sur bedeni üzerinde eklemelerle Fatih tarafından yaptırılan Yedikule Hisarı, bir eşkenar beşgeni andırır. Beşgenin tabanında Bizans döneminin ünlü Altın Kapı'sı (Porta Aurea) yer alır. Klasik Roma üslubunda ve üç kemerli bir zafer takı şeklindeki bu kapı iki yanında mermer bloklarla kaplı ikiz kulelerle korunmaktadır. Seferden dönen muzaffer İmparatorlar ve komutanlar kemer

Section 1: These are the walls situated between the Marble Tower and The Palace of Phyrogenitus (known in Turkish as 'Tekfur Sarayı'), the major segment of which was built during the reign of Theodosios II at the beginning of 5th Century under the supervision of the governor of the city (Praefectus Praetorio) Anthemios. The walls with a 10 meter-deep ditch in front of them with three layers containing a walkway were reinforced by four, six or eight cornered 96 towers. The gates were protected by placing them between two towers. The walls, which were greatly damaged in the severe earthquake in the winter of 447 with collapsed 57 towers, were repaired by Governor Constantine in 60 days. At the time, a potential attack by Atilla against Istanbul was feared. A scripture regarding this repair is found in Mevlanakapı. This section also has four military gates.

Section 2: This is the stretch of walls remaining between Phyrogenitus and the Golden Horn known as Area 14. This section of the land walls was changed later to surround the Blakhernai Palace and neighborhood built here and a new wall and a single-stage new wall was built. There is no ditch in front of this segment which has stronger towers. This segment comprises 3 parts as Manuel Komnenos, Heraclius and Leon Walls.

From Gate of the Christ to Yedikule

The Marble Tower situated in the part where Marmara wall meets the land walls gets its name from the marble blocks in a major part of the wall. The area around it is filled with earth and made into a park and partly repaired today. Remnants of a port before filling can be seen in the sea. The land walls are usually started from the bastion containing the scriptures of Basileos II and Constantinos IX on the side of the shore road a little beyond the marble tower. Right beside this bastion is one of the old military gates of the city. It is known as the Gate of Christ due to the "XP" monogram on it. The buildings of the Kazlıçeşme tannery factories which affected everyone passing through the shore road with the odors spread in the surroundings in the form of a wide settlement in the front part were dismantled and the site was turned into a park. The segment where this wall stretch was connected to Yedikule was torn down in the last century to allow railroad to go through.

Yedikule and Golden Gate

Yedikule is what Bastille means for France or London Tower for England for the Ottoman history. Yedikule Fortress built by Mehmet the Conqueror with additions on the main wall body in the winter of 1457-58 after Istanbul was captured resembles and equilateral pentagon. The famed Golden Gate (Porta Aurea) of the Byzantine period lies on the base of the Pentagon. This gate, which is in the classical Roman style in the form of a three-arched victory vault, is protected by twin towers lined with marble blocks on either side. The victorious emperors and

Silivri Kapı ve Mevlevihane Kapı yakınındaki arazi ve sur önü hendeği içindeki bostanları göstermektedir

Shows the land near the Gate of Melantas and Mevlevihane Gate and the vegetable orchards inside the wall front ditch.

ve cephesi altın yıldızlarla süslenmiş bu kapıdan şehre girerlerdi. Kapının Zeytinburnu'na bakan büyük kemeri üzerinde vaktiyle latince olarak AUREA SAECLA GERIT QUI PORTAM CONSTRUIT AURE (Kapıyı altın olarak yaptıran altın bir devir yarattı) şehre bakan yüzündeki büyük kemerin üzerinde ise latince olarak "HAEC LOCA THEODOSIUS DECORAT POST FATA TYRANNI (Tirani yokettikten sonra Teodosius burayı süsledi) altın kaplamalı bronz harflerle yazılı olduğu eski kaynaklardan bilinmektedir. Bizans döneminde tören amacıyla son olarak Palailogos hanedanının kurucusu VIII. Mikail'in 1261'de Latinleri yenilgiye uğratıp şehre dönüşü dolayısıyla olmuştur. Fatih devrinde eklenen üç kule ile bir hisar haline getirilen Yedikule'nin içine, bir cami ve muhafızlar için koğuşlar yaptırılmıştır. Osmanlı devrinde, önceleri silahların ve devlet hazinesinin saklanması, daha sonraları ise savaş halinde bulunan ülkelerin tutsak elçilerinin kapatıldığı bir hapisane olarak kullanılmıştır. Osmanlı tarihinin genç ve reformcu padişahı II. Osman da burada boğdurulmuştur. XVI. yüzyıla kadar kulelerin üstünün örtülü olduğu anlaşılmaktadır. 1960'ların başında Cahide Tamer tarafından gerçekleştirilen başarılı onarımların sonunda müze olarak düzenlenerek açılmıştır. Bugün İstanbul Hisarlar Müzesi Müdürlüğü'ne bağlıdır.

Altın Kapı'nın önünde dış sur bedenine açılan iki sütunun desteklediği bir kemerden oluşan "Küçük Altın Kapı" yer almaktadır. XIV. yüzyılın sonlarına doğru bu kapı sağlamlaştırılırken kapının iki yanına yıkılmış kiliselerin mimari elemanlarından çerçeveler yapılarak içlerine M.S. 1-2. yüzyıla ait Herakles'in işlerini, Afrodit, Adonis ve Phaeton ile ilgili çeşitli antik kabartmalar konulmuştur. 1621-1628 arasında İstanbul'daki İngiliz elçisi Sir Thomas Roe izin alarak bunları önce sökmüş ancak halkın tepkisi üzerine orada bırakmak zorunda kalmıştır. Kabartmalar da zamanla kaybolmuştur.

Yedikule'den Belgrad Kapısı'na

Yedikule Kapısı bugün de kullanılmakta ve yoğun araba trafiğine hizmet vermektedir. Bu trafikten imkan bulursanız kapının iç tarafındaki kemerin üzerindeki Bizans döneminden çift başlı kartal kabartmasını görebilirsiniz. Yedikule Kapısı'ndan Belgrad Kapısı'na kadar 11 burç sıralanır. Sekizinci burcun üzerinde Leo

commanders returning from wars would enter the city from this gate with gilded arches and façade. Ancient sources cite that on the large arch of the gate facing Zeytinburnu, it was inscribed in Latin "AUREA SAECLA GERIT QUI PORTAM CONSTRUIT AURE" (He who built the gate in gold created a golden age) and on the large arch on the surface facing the city, it was inscribed in Latin "HAEC LOCA THEODOSIUS DECORAT POST FATA TYRANNI" (Theodosius decorated here after destroying the tyrant) in gilded bronze letters. The last ceremony held here in the Byzantine period was due to the return to the city after beating the Latins by Mikail VIII, the founder of Palailogos dynasty in 1261. A mosque and barracks for guards were built inside Yedikule which was turned into a fortress with the three towers added in the Mehmet the Conqueror period. In the Ottoman Period, it was first used to keep weapons and state treasury and later, as a prison where the detained ambassadors of countries with which war was fought. Osman II, the young and reformist sultan of Ottoman history, was strangled here. It is understood that the tops of the towers were covered until 16th Century. As a result of the successful repairs which took place under the direction of Cahide Tamer in early 1960s, it was organized and opened as a museum. Presently, it is run by Istanbul Fortresses Museum Department.

In front of the Golden Gate lies the "Small Golden Gate" comprising an arch supported by two columns opening to the body of the outer wall. When this gate was fortified towards the end of 14th Century, frames were built from the architectural elements of torn down churches on either side of the gate, placing antique reliefs depicting the labors of Hercules, Aphrodite, Adonis and Phaeton from 1-2 Century A.D. in them. British Ambassador in Istanbul from 1621 to 1628, Sir Thomas Roe, had these removed obtaining a permission, yet had to leave them there due to the reaction of the public. The reliefs were lost in time.

From Yedikule to Belgrad Gate

Yedikule Gate is still being used, serving busy car traffic. If you get the chance, you can see the two headed eagle relief on the arch inside the gate surviving from the Byzantine period. There are 11 bastions in the stretch from Yedikule Gate to Belgrad Gate. The scripture on repairs by Leo III and Constantino V lies on the eighth bastion. There is a scripture on the repair by John VIII Palaeologus in 1434 on the tenth bastion. The Belgrade Gate, which is the largest one of the wall gates, was known as "Pyle tou Ksylokerkou" in the Byzantine period. It has taken its present name since Suleiman the Magnificent placed the tradesmen he brought with him here after 1521 Belgrade campaign. It has been restored largely during the repair efforts. The living examples of the vegetable plot which used to have a significant place in the life of old Istanbul still continue producing in this segment.

*Belgrad Kapı. Büyük olasılıkla 1894 depreminin sonrası
Belgrad Gate. Most probably after the 1894 earthquake.*

III ve oğlu Constantino V'in onarımlarına ait kitabe yer alır. Onuncu burçta ise, John VIII Palaeologus'un 1434'teki onarımına ait bir kitabe vardır. Sur kapılarının en büyüğü olan Belgrad kapısı Bizans devrinde "Pyle tou Ksylokerkou" adıyla tanınırdı. Bugünkü adını ise Kanuni'nin 1521 Belgrad Seferi'nden sonra yanında getirdiği esnafı buraya yerleştirmesinden almıştır. Onarım çalışmaları sırasında büyük ölçüde yeniden ayağa kaldırılmıştır. Eski İstanbul yaşantısında ayrı bir yeri olan bostanların yaşayan örnekleri, halen bu kesimde geleneksel üretimlerini sürdürmektedir.

Belgrad Kapısı'ndan Silivri Kapı'ya

Oldukça iyi durumdaki 13 burç ve sur bedeninin bulunduğu bu kesimde de III. Leon, V. Constantin, VII. Jean Paleologus'un onarımlarına ait kitabeler, ikinci askeri kapı 8 ve 9. burçlar arasında yer alır. Bizans devrinde "Pyle tes Peges" olarak adlandırılan Silivri Kapısı'nın kuzey burcunda ise Bryennius Leontari'nin kitabeleri yer almaktadır. Silivri Kapısı'nın 200 metre uzağında Bizans İmparatoru I. Leon tarafından yaptırılan "Balıklı Ayazması" vardır. Suyunda balık bulunması nedeniyle bu adla tanınan ayazma, Bizans Devri'nde "Zoodhos Pege" (Hayat bağışlayan kaynak) diye anılıyordu. İstanbul'un fethi sırasında burada tavada balık kızartan bir keşiş şehre girildiğinin haberini alınca "tavada kızaran şu balıklar canlanmadıkça buna inanmam" demiş. Söylenceye göre balıklar tavadan sıçrayıp ayazmanın havuzuna atlamıştır. O gün bugündür ayazmanın suyunda balıklar yüzmekte imiş. İstanbul'daki Latin egemenliğine bu kapının gizlice açılmasıyla şehre giren komutan Aleksius Strategopulos son vermiştir.

1988 yılı Nisan ayında bu kesimdeki onarım çalışmaları sırasında kapıdan girerken sol tarafta Bizans dönemine ait ilginç bir aile mezarı (Hipoje) bulunmuştur. Theodosios dönemine tarihlenen hipoje İstanbul'da Geç Antik Çağın hem plastik hem resim örneği olarak in situ (yerinde) bulunmuş ender eserlerinden birisidir. İç odasındaki lahitlerin yan yüzlerinde Tevrat ve İncil'den alınma önemli konulara ait kabartmalar yer almaktadır. Bugün tamir edilmiş içlerindeki kabartmaların mulajları konulmuştur. İki sur bedeni arasındaki alanda bu hipoje gibi pek çok mezar anıtı gün ışığına çıkarılmıştır. Bunların Theodosios II öncesi nekropolünün (antik mezarlık) parçaları olduğu sanılmaktadır. Silivri Kapı'dan şehre giren yolun hemen sağında Mimar Sinan'ın önemli bir eseri İbrahim Paşa Camii yer alır. İç mekanlardaki çinileri ve minberinin mermer işçiliği döneminin sanatını yansıtmaktadır. (Devam edecek)

From Belgrade Gate to Gate of Melanthias

This stretch, which contains 13 bastions and wall bodies in quite good condition, has scriptures on repairs by Leon III, Constantine V and Jean Paleologus VII are found between the Second Military Gate's 8th and 9th bastions. On the north bastion of Silivrikapı known as "Pyle tes Peges" in the Byzantine period stand the scriptures by Bryennius Leontari. 200 meters away from Gate of Melanthias is the Balıklı Ayazma built by Byzantine Emperor Leon I. This ayazma known by this name as it had fish in its waters was known as "Zoodhos Pege" (life giving spring) in the Byzantine period. When a priest, frying fish in a pan here during the conquering of Istanbul, heard the news that the city was entered into, said "I won't believe unless these fish fried in the pan come alive". Rumor has it that the fish jumped from the pan into the pool of the ayazma. Ever since that day, fish has been swimming in the water of the ayazma. The Latin sovereignty in Istanbul was ended by commander Aleksius Strategopulos who entered the city when this gate was opened secretly.

During the repair work in this stretch in April 1988, an interesting family tomb (Hipoje) from the Byzantine period was discovered on the left side when entering through the gate. The Hipoje dated to the Theodosius period is one of rare works from the late antique age found in situ in Istanbul as a specimen of both plastic art and also pictures. On the side surfaces of the tombs in the inner chamber are reliefs on important subjects from the Torah and the Bible. It has been repaired and today, the moulages of the reliefs in them have been placed on the site. In the area between the two wall bodies, many tomb monuments like this hipoje have been unearthed. It is believed that these are the parts of the necropolis from the times before Theodosius II. Just on the right of the road going to the city from Silivrikapı lies Ibrahim Pasha Mosque, a significant work by Mimar Sinan. The tiles in the interior and the marble craftsmanship of its mimbar reflect the art of the period. (To be continued)

*Mermer Kule, şimdi yıkılmış olan Marmara Surları'nın bir parçasıyla birlikte doğudan görüntüsü
The Marble Tower. A look from the east together with a piece of the Marmara Walls which are now destroyed.*